

Posudok na habilitačnú prácu Mgr. Juraja Čápa, PhD.: *Filozoficko-axiologické aspekty ľudskej smrteľnosti a problém eutanázie a asistovanej samovraždy*. Banská Bystrica 2019, 142 s.

Vzhľadom na súčasnú, viacerými vnútornými protirečeniami a konfliktami (vrátane morálnych) zmietanú dobu, v ktorej žijeme, pokladám tematizovanie etickej problematiky za aktuálne a nesmierne potrebné. Príslušník našej mladšej strednej filozofickej generácie Mgr. Juraj Čáp, PhD. ostáva aj v habilitačnej práci verný svojej téme - ľudskej smrteľnosti. Habilitačnú prácu tvorí súbor publikovaných prác od r. 2011, ktoré autor doplnil predovšetkým o vlastné komentáre. Takto koncipovaná habilitačná práca odráža myšlienkový vývoj autora a zároveň odráža jeho dlhoročný a systematický záujem o prezentovanú tému. Práca je rozdelená do troch na seba nadväzujúcich kapitol. Prvá kapitola je venovaná terminologickému vymedzeniu základných pojmov práce ako smrť, umieranie, vedomie smrteľnosti, konečnosť, temporalita a nesmrteľnosť. Autor sa pokúsil na základe systematického i historického bádania dopracovať k definíciám, ktoré zohľadňujú jednak rôzne diskurzy smrti, ako aj historický vývoj pojmov súvisiacich so smrťou. Po základnom vymedzení týchto pojmov autor inšpirovaný prácou Vladimira Jankélévitcha *La Mort* (1966) zdôvodňuje užitočnosť rozlišovania troch rovín uvažovania o smrti (smrť v prvej, druhej a tretej osobe), pričom rozlišovanie daných rovín mu pomáha ďalej objasňovať zložitú spleť významov súvisiacich s fenoménom smrti. V ďalšej časti kapitoly autor analyzuje fenomén vedomia smrteľnosti v zmysle uvedomenia si konečnosti ľudského života nezávisle od jeho konkrétnych okolností spolu s uvedomením si dôsledkov a významu smrti pre človeka.

Druhá kapitola sa zaoberá problémami, ako môže byť smrť pre človeka zlom, dobrom, alebo či je pre neho indiferentná. Autor sa snaží poukázať na to, ako sa hodnotenie smrti mení z perspektívy prvej osoby vzhľadom k situačnému kontextu. Analýza je založená na Naglovej deprivačnej teórii, Feldmanovej teórii možných svetov a je doplnená o špecifický kontext prežívania šťastia alebo utrpenia človeka pred smrťou či rôzne formy jeho viery v posmrtnosť. Autor testoval šesť logicky možných odpovedí prostredníctvom myšlienkových experimentov. Na základe analýzy problému dospel k záveru, že všeobecné hodnotenie dobra, zla alebo indiferentnosti smrti človeka nie je možné z perspektívy prvej osoby. Konkrétna odpoveď je vždy ukotvená v špecifickom kontexte, toho v čo človek verí a v čo dúfa. Tieto analýzy slúžia ako východisko tretej kapitoly venovanej otázke eutanázie a asistovanej samovraždy.

Eutanázia a asistované sebausmrtenie sú kontroverznou témou a zdá sa, že v dohľadnej dobe sa nepodariť prísť k zhode medzi zástancami a odporcami asistovanej smrti. Kontroverzie ohľadom asistovanej smrti sa netýkajú iba jej etického hodnotenia, ale začínajú už pri samotnom vymedzení jej jednotlivých foriem. Opatrenia na konci života môžu byť prevedené lekárom (napríklad nezahájenie alebo ukončenie život udržujúcej liečby) alebo samotným pacientom. Problematika asistovanej smrti má právne, politické ako aj filozofické a etické aspekty. Z tohto hľadiska je predložený text aj prakticky relevantný. Autor si kladie otázku, či môže byť rozumné žiadať o eutanáziu resp. o asistované sebausmrtenie? Tuto otázku možno formulovať i ináč: Existujú situácie, v ktorých je pre určitú osobu smrť dobrom?

Text prezentuje hedonistický utilitarizmus podľa ktorého konečným dobrom je slasť a bolesť je zlom. V tomto kontexte podmienky pre racionálne usmrtenie možno interpretovať nasledovne: Ak je môj život plný utrpenia, či už telesného alebo duševného; toto utrpenie nie je vyvážené žiadnym kompenzujúcim dobrom a človek z tohto utrpenia nevie čerpať nič hodnotné (poučenie, zmysel života, duchovné naplnenie a pod.); a môj život sa v budúcnosti nezmení k lepšiemu, tak je pre mňa lepšie nežiť. Autor ďalej ponúka podporné argumenty v prospech eutanázie či asistovanej smrti, odvolávajú sa na individuálnu autonómiu či racionalitu postihnutého.

Z tézy, že jedinou pozitívnou hodnotou je slasť a jedinou negatívnou hodnotou je bolesť formuluje klasický utilitaristický argument v prospech eutanázie či asistovanej smrti. Logika argumentácie je nasledovná: Pacient žiada v určitom okamžiku svojej choroby o eutanáziu. Keby žil ďalej, jeho život by bol plný utrpenia, pričom keď dobrovoľne zomrie, bude hodnota jeho života do okamžiku smrti vyššia, ako keby žil ďalej a zomrel na následky choroby. Ak lekár nemá možnosť zvoliť rovnako optimálne riešenie, je jeho morálnou povinnosťou previesť eutanáziu, pretože zbaví pacienta utrpenia. Smrť nebude pre pacienta v okamžiku eutanázie zlom.

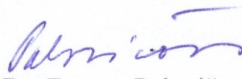
Práca je informačne bohato nasýtená, vcelku dobre kompozične skĺbená a k jej prednostiam nepochybne patrí aj akcentovanie praktického dosahu problematiky umierania v politickej, právnej a v sociálnej oblasti. Habilitačný spis Mgr. J. Čápa, PhD. predstavuje autora ako erudovaného znalca súčasných tanatologických teórií (prevažne kontinentálnej tradície), o čom svedčí aj bohatý poznámkový aparát. Habilitačný spis ďalej predstavuje Mgr. J. Čápa, PhD. ako vyprofilovaného etika s jasnou teóriou vedomia smrteľnosti, modelom štruktúry vedomia smrteľnosti a jeho možného využitia pri uchopení fenoménu smrti. K tomu iste prispelo aj jeho zásadné a fundované premýšľanie kľúčových kategórií ako sú smrť,

umieranie, vedomie smrteľnosti, konečnosť, temporalita, nesmrteľnosť atď. Okrem bazálnych konceptov je z textu Mgr. J. Čápa, PhD. jasné vedomie kontextu a komplexnosti celej problematiky.

Mgr. J. Čáp, PhD. vo svojich textoch neponúka žiadne hotové riešenia, skôr otázky problematizuje, ale nerezignuje ani na hľadanie riešení a východísk. Z pozície oponenta mi prislúcha len predložiť na diskusiu do vedeckej rozpravy niektoré otázky, ktoré v habilitačnom spise Mgr. J. Čápa, PhD. vyvolávajú potrebu ďalšieho premýšľania a perspektívneho dopracovania:

1. V teoretickej časti autor prezentuje stanovisko, ktoré sympatizuje s hedonistickým utilitarizmom ako východiskom pre morálne zdôvodnenie eutanázie. Osobne ma tento argument príliš nepresvedčil, pretože utilitarizmus neposkytuje dostatočný základ pre zdôvodnenie eutanázie. Na základe prevahy utrpenia v aktuálnom živote dokážem len povedať, že človek žiadajúci o eutanáziu má negatívnu utilitu. V podstate ale nedokážeme identifikovať nejaké objektívne faktory, ktoré vedú k žiadosti o eutanáziu. Na základe čoho viete objektívne určiť, že žiadosť bezvládného človeka po autonehode o eutanáziu je spôsobená jeho bezvládnosťou (príklad zo s. 84)? Bude podľa vás každý bezvládný človek po autonehode automaticky žiadať o eutanáziu?
2. V čom vidíte úskalia diskriminačného chápania ľudskej existencie, ignorujúce jej pluralitu a rozličnosť pri rešpektovaní ľudskej dôstojnosti každej ľudskej bytosti.
3. Postačuje podľa vás utilitaristické zdôvodnenie racionálnosti eutanázie pre zavedenie povinnosti lekára pomôcť pacientovi zomrieť, aj napriek tomu, že lekárska etika odvíja svoju tradíciu z etiky povinnosti a vedie k iným praktickým pravidlám ako utilitaristická etika.

Záver: Navrhujem, aby habilitačný spis Mgr. Juraja Čápa, PhD.: *Filozoficko-axiologické aspekty ľudskej smrteľnosti a problém eutanázie a asistovanej samovraždy* bol prijatý na habilitačné konanie a aby po jeho úspešnom priebehu bol autorovi spisu udelený vedecko-pedagogický titul „docent“.

Doc. PhDr. Zuzana Palovičová, CSc.

Lilienthal 20. 9.2019